

ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ: СИНТЕЗ ПОКАЗНИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

УДК 330.322 (477.6)

О. В. Малишко

Зараз в Україні вкрай гостро стоїть проблема поживлення інвестиційного процесу та стимулювання інвестиційної діяльності. Відправною точкою у цьому є оцінка інвестиційної привабливості регіонів та територій, особливо тих з них, що знаходяться у депресивно-кризовому стані. Але на рівні регіональної економіки роль банків як стимуляторів цього не акцентувалася. Аксіоматично, що умовою видачі комерційним банком довгострокового кредиту підприємству у інвестиційну діяльність є наявність прийнятних для банку гарантій. Як вказують фахівці, для нашої країни надзвичайно важливо, “щоб подальша трансформація її економіки базувалася на системі гарантій” [1]. У той же час наявність регіональних гарантій – основний фактор інвестиційної привабливості територій. Методика визначення пріоритетних з точки зору ефективності інвестування регіонів України І. А. Бланка [2; 6] є лише орієнтиром для прийняття відповідних інвестиційних рішень як для вітчизняних, так і для західних підприємців та банкірів, однак вона не враховує інтереси банків на рівні регіональної економіки. Комплексна методика визначення сталості господарської системи регіону Я. В. Хоменко [3], яка базується на моделюванні ранжованого ряду приростів, що є нетрадиційним, може також вважатися такою, що не враховує інтереси банків на рівні регіональної економіки.

Тому потрібна нова методика визначення інвестиційної привабливості територій для банків в рамках вже розрахованих рейтингів інвестиційної привабливості регіонів України (наприклад, вищеназваних).

Метою даної статті є виявлення найбільш інвестиційно привабливих для регіональних банків територій пріоритетного розвитку на основі запропонованої методики їх ранжування за величиною інтегрального коефіцієнта інвестиційної приваб-

ливості цих територій на прикладі Донецького регіону. Ця методика відрізняється від інших методик тим, що інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій враховує не тільки інтереси територій або інвесторів [4], підприємств та економіки в цілому [5], але також й інтереси банку, що фінансує інвестиційні проекти на цих територіях.

Інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій конструюється із п'яти усереднених коефіцієнтів, виведених з п'яти питомих показників, які відбивають фактори інвестиційної привабливості. Питомі показники розраховуються як відношення величини фактора у порівнянних цінах на кількість населення даної території. Кожний з п'яти усереднених коефіцієнтів розраховується шляхом ділення питомого показника даної території на середнє значення питомого показника на всіх територіях. Кожному усередненому коефіцієнту надається вага, яка відбиває його важливість і значимість у загальній оцінці інвестиційної привабливості територій. Сума добутків ваг усереднених коефіцієнтів на їхні значення дозволяє отримати інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій з урахуванням інтересів банків. На основі величин інтегрального коефіцієнта можна проранжувати території за їх рівнем інвестиційної привабливості для банку. Територія з найменшим значенням рангу і буде вважатися найбільш привабливою для банку, який приймає участь у стимулюванні інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку шляхом довгострокового кредитування.

Основними факторами інвестиційної привабливості територій для банку можуть бути:

- 1) сума інвестиційних проектів, схвалених до реалізації на відповідній території Радою з питань спеціальних економічних зон і спеціального режиму інвестиційної діяльності у Донецькій області;
- 2) обсяг продукції, виробленої підприємствами, що впроваджують інвестиційні проекти на відповідних територіях;
- 3) сума податкових пільг, отриманих підприємствами, що впроваджують інвестиційні проекти на відповідних територіях;

- 4) сума відрахувань у бюджети усіх рівнів від підприємств, що впроваджують інвестиційні проекти на відповідних територіях;
- 5) сума кредитних вкладень у національній і іноземній валюті у банківських установах на відповідних територіях пріоритетного розвитку.

Інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій з урахуванням інтересів банків розраховується за формулою:

$$K_{\text{интГПР}} = \sum_{i=1}^5 K_i * w_i,$$

де K_i – усереднений коефіцієнт інвестиційної привабливості території пріоритетного розвитку з погляду банку;

w_i – вага відповідного коефіцієнту

Зазначимо, що ваги усіх усереднених коефіцієнтів визначаються на основі досвіду експертів. У табл. 1 наведено приклад розрахунку усереднених коефіцієнтів за першим фактором.

Таблиця 1 Розрахунок коефіцієнтів суми інвестицій станом на 1.04.2001 р.

№ п/п	Найменування території	Сума інвестицій, млн. дол.	Населення, млн. чол.	Питомий показник суми інвестицій на душу населення, дол.	Коефіцієнт суми інвестицій на душу населення K_1 (кол. 5/ряд. 29, кол. 5)
1	2	3	4	5	6
1.	Артемівськ	11,992	0,1134	105,75	0,529
2.	Донецьк	308,545	1,0331	298,66	1,495
3.	Горлівка	143,694	0,3149	456,32	2,285
4.	Дзержинськ	7,2	0,0871	82,66	0,414
5.	Димитров	1,5	0,0555	27,03	0,135
6.	Добропілля	5,794	0,0718	80,70	0,404
7.	Єнакієве	67,063	0,1618	414,48	2,075
8.	Жданівка	1,3879	0,0148	93,78	0,470
9.	Кіровське	7,8	0,0309	252,43	1,264
10.	Костянтинівка	1,003	0,0952	10,54	0,0528
11.	Краматорськ	24,647	0,2162	114,00	0,570
12.	Красноармійськ	77,434	0,0831	931,82	4,666
13.	Красний Лиман	0	0,0296	0	0
14.	Макіївка	17,024	0,4332	39,30	0,197
15.	Маріуполь	87,611	0,5148	170,18	0,852
16.	Новоградівка	0	0,0175	0	0
17.	Селидове	0	0,0627	0	0

18.	Слов'янськ	5,992	0,1468	40,82	0,204
19.	Сніжне	5,0	0,0827	60,46	0,303
20.	Торез	1,2	0,0959	12,51	0,0626
21.	Вугледар	0	0,0175	0	0
22.	Шахтарськ	0	0,0716	0	0
23.	Амвросієвський р-н	1,171	0,0551	21,25	0,106
24.	Волноваський р-н	11,307	0,0926	122,11	0,611
25.	Костянтинівський р-н	2,844	0,0211	134,79	0,675
26.	Мар'їнський р-н	9,526	0,0905	105,26	0,527
27.	Слов'янський р-н	8,854	0,0392	225,87	1,131
28.	Разом	808,5889	4,0486		
29.	Середнє значення питомого показника з усіх територій (ряд. 28 кол.3/ряд. 28 кол. 4)			199,72	

Алгоритм розрахунків за іншими факторами інвестиційної привабливості аналогічний за табл. 1. Тому опишемо стисло економічний сенс кожного з усереднених коефіцієнтів.

Коефіцієнт суми інвестицій на душу населення K_1 є важливим показником, що відбиває величину вже залучених інвестицій на відповідну територію. Він відображає поточний рівень інвестиційної привабливості території при поточному стані усіх видів її інфраструктури. Кількісно його можна оцінити у 0,4 далі.

Коефіцієнт обсягу продукції на душу населення K_2 є другим за важливістю показником, що відбиває продуктивність праці та поточний рівень господарювання на відповідній території. Кількісно його оцінено у 0,3.

Коефіцієнт суми податкових пільг на душу населення K_3 є таким же важливим показником, як і K_1 . Важливість його виявляється у відображенні потенційної присутності на відповідній території ефективних суб'єктів господарювання, що унаслідок повномасштабного використання усіх наданих за законом пільг будуть упроваджувати найбільше швидкоокупні і високоприбуткові інвестиційні проекти. Останнє означає, що банк буде більш схильний кредитувати такі проекти під меншу, ніж звичайно, процентну ставку. Кількісно його оцінено у 0,4.

Коефіцієнт суми відрахувань у бюджети всіх рівнів на душу населення K_4 є

неоднозначним за важливістю показником. Він відбиває, з одного боку, вплив бюджетоутворюючих підприємств на відповідній території, що впроваджують інвестиційні проекти. По-друге, цей коефіцієнт відбиває період окупності інвестиційних проектів, а з цим – зменшення строку погашення кредитів суб'єктами господарювання, якщо їх кредитує банк. Кількісно його оцінено у 0,25.

Коефіцієнт суми кредитних вкладень у національній і іноземній валюті банківських установ на територіях пріоритетного розвитку на душу населення K_5 є особливим за важливістю показником для кредитування банком саме інвестиційних проектів. Він містить, з одного боку, оцінку банками рівня інвестиційної привабливості території, на якій реалізується інвестиційний проект із залученням кредитних коштів. По-друге, цей коефіцієнт побічно відбиває експортний потенціал території і можливість видачі гарантій повернення кредиту під заставу експортної продукції, виробленої за регіональним замовленням. Кількісно його оцінено у 0,35 у випадку, якщо на відповідній території відсутні залишки кредитних вкладень в іноземній валюті; 0,4 – якщо вони присутні на суму менше 40% від загальних вкладень; 0,5 – якщо вони присутні на суму понад 40% від загальних вкладень.

У табл. 2 наведені отримані за розрахунками результати ранжування.

Таблиця 2 Ранжування територій пріоритетного розвитку за рівнем інвестиційної привабливості на основі інтегральних коефіцієнтів інвестиційної привабливості територій з урахуванням інтересів банків

Найменування території	Інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій $K_{\text{интГТР}}$	Ранг/рівень
Красноармійськ	10,744	1
Донецьк	3,680	2
Кіровське	4,715	3
Єнакієве	2,840	4
Горлівка	2,380	5
Маріуполь	1,370	6
Волноваський р-н	0,827	7
Костянтинівка	0,820	8
Слов'янський р-н	0,790	9

Краматорськ	0,502	10
Артемівськ	0,480	11
Добропілля	0,441	12
Макіївка	0,415	13
Костянтинівський р-н	0,375	14
Мар'їнський р-н	0,325	15
Жданівка	0,188	16
Дзержинськ	0,178	17
Слов'янськ	0,154	18
Сніжне	0,150	19
Селидове	0,141	20
Димитров	0,101	21
Горез	0,077	22
Амвросієвський р-н	0,073	23
Шахтарськ	0,042	24
Червоний Лиман	0,0043	25
Новгородівка	0	26
Вугледар	0	27

У сімку лідерів за рівнем інвестиційної привабливості для банків увійшли міста Красноармійськ, Донецьк, Кіровське, Єнакієве, Горлівка і Маріуполь, а з районів – тільки Волноваський район. Оскільки бракувало показників за деякими територіями, довелося привласнювати відповідним усередненим коефіцієнтам нульові значення. Дослідження дало можливість зробити такі висновки:

1) інтереси банків повинні бути врахованими при оцінці інвестиційної привабливості територій, оскільки банки є інститутами, що фінансують інвестиційну діяльність підприємств;

2) сформована за результатами ранжування сімка територій-лідерів відображає реальні потоки інвестиційного капіталу за даними Донецького обласного управління статистики станом на перше півріччя 2002 р.

3) для суб'єктів малого бізнесу, які розташовані на територіях пріоритетного розвитку, дуже проблематично отримати банківський кредит в інвестиційну діяльність.

Таким чином, хоча території пріоритетного розвитку і були проранжовані за рівнем інвестиційної привабливості для банків, для отримання більш точних результатів п'яти показників недостатньо. Тому пропонується увести до складу інтег-

рального коефіцієнту коефіцієнт суми застави K_6 і коефіцієнт суми гарантій банкам, що фінансують інвестиційні проекти на даній території K_7 , які разом складають дуальну пару. Економічний сенс показників K_6 і K_7 , як дуальної пари, полягає в тому, що довгострокові кредити банків в інвестиційну діяльність в Україні не можуть на практиці забезпечуватися у формі тільки застави чи тільки гарантії; за цими кредитами потрібно подвійне забезпечення. Для суб'єктів малого підприємництва на територіях пріоритетного розвитку, які мають намір реалізовувати інвестиційні проекти за участю банківського капіталу, пропонується колективне поручительство як форма забезпечення зобов'язань по кредитах у інвестиційну діяльність.

Мета впровадження колективного поручительства – стимулювання утворення, накопичення, продуктивного використання, прирощування та утримання інвестиційного капіталу територій у рамках конкретної виробничо-територіальної системи. При цьому буде забезпечуватися розширене відтворення на територіях пріоритетного розвитку шляхом розквіту малого підприємництва, що, у свою чергу, буде збільшувати кількість робочих місць та податкові надходження у бюджети всіх рівнів. Регіональні та місцеві банки отримають прийнятні гарантії і нових клієнтів, які з часом можуть перетворитися у підприємства із доброю кредитною історією.

Технологія надання колективного поручительства така. Банк формує групу малих підприємців, які прагнуть реалізувати інвестиційні проекти за участю банківського капіталу у рамках спеціального режиму інвестиційної діяльності, з метою взаємного поручительства у межах даної групи. Під терміном «малий підприємець» тут розуміється приватний підприємець без створення юридичної особи або керівник мікропідприємства (мікропідприємством згідно Указу Президента України № 456/98 вважається таке підприємство, обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) якого не перевищує 250 тис. грн. на рік). Кожен із членів групи бере кредит у банку і виступає поручителем по других кредитах, узятим іншими членами групи. Додатковою гарантією банку може виступити видача кожним підприємцем простого векселя на користь банку на суму узятого їм індивідуально кре-

диту. Від кожного поручителя потребується негайно сплатити обговорену частку кредиту за будь-якого позичальника групи, у випадку, якщо останній перестав виплачувати основний борг та/або відсотки. Виконання поручительства є умовою для продовження співробітництва банку із цілою групою малих підприємств або мікропідприємств. Вкрай важливою у пропонованій схемі є рівень довіри між членами групи, які повинні відмінно знати не тільки ділові, але й людські якості один одного. Ці якості можуть і повинні бути ідентифіковані штатним психологом банку шляхом стандартних психологічних тестів, добре апробованих у практиці управління персоналом в Україні.

Якщо хоча би один з членів групи займається зовнішньоекономічною діяльністю, що пов'язана із закупівлею імпортного комплектного технологічного обладнання, то питання гарантій набувають ще більш важливого значення. Стає актуальним застосування гарантій першої вимоги, а саме гарантії контрактних зобов'язань та гарантії повернення авансового платежу. Якщо колективне поручительство у рамках групи доведе свою ефективність для банку при кредитуванні інвестиційних проектів без імпортової складової, то банк може знизити тарифи на видачу таких гарантій для суб'єктів малого підприємництва, що робить даний інструмент доступним для них. Як варіант банк може розробити групові тарифи на видачу даних гарантій, які могли би застосовуватися тільки для учасників групи. Це може виступити напрямком подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Мартиненко В. Інвестиційний потенціал України: проблеми виміру та оцінок//Вісник НБУ. - Лютий, 2000. - С. 61.
2. Колосов А. Инвестиционная привлекательность и экономическая характеристика регионов Украины//Бизнес-Информ. -1997. - № 24. - С. 37-39.
3. Хоменко Я. В. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности региональных хозяйственных систем. - Донецк: ИЭПИ НАН Украи-

ны, 1999. - 28 с.

4. Письмак В. П. Региональные аспекты специального режима инвестирования: теория и практика, проблемы и решения. - Донецк, 2000. - 256 с.

5. Василенко В., Кратт О. Специальный режим инвестирования как элемент переходного периода//Економіст. - № 6. - 2001. - С. 48-51.

6. Гамалій Д. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України//Вісник НБУ. - грудень, 1998. - С. 51-54.

Анотація

О. В. Малишко. «Території пріоритетного розвитку: синтез показників інвестиційної привабливості».

Висвітлено недоліки існуючих методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Запропоновано інтегральний коефіцієнт інвестиційної привабливості територій для банку. Виконано ранжування територій пріоритетного розвитку за рівнем інвестиційної привабливості для банку. Запропоновані додаткові коефіцієнти як складові інтегрального коефіцієнту та колективне поручительство для суб'єктів малого бізнесу, що відбиває специфіку кредитування в інвестиційну діяльність.

Аннотация

А. В. Малышко. «Территории приоритетного развития: синтез показателей инвестиционной привлекательности».

Освещены недостатки существующих методик оценки инвестиционной привлекательности регионов. Предложен интегральный коэффициент инвестиционной привлекательности территорий для банка. Выполнено ранжирование территорий приоритетного развития по уровню инвестиционной привлекательности для банка. Предложены дополнительные коэффициенты как составляющие интегрального коэффициента и коллективное поручительство для субъектов малого бизнеса, что отражает специфику кредитования в инвестиционную деятельность.

Annotation

A. V. Malyshko. «Territories of priority development: synthesis of investment attractiveness indices».

The light was spotted on the drawbacks of existing techniques of investment attractiveness of regions. The integral coefficient of the territories' investment attractiveness for banks was suggested. Territories of priority development ranging by the level of investment attractiveness for bank was executed. Auxiliary coefficients as the constituents of an integral coefficient and collective guaranty for small business entities were proposed as well to reflect the specificity of crediting into investment activity.